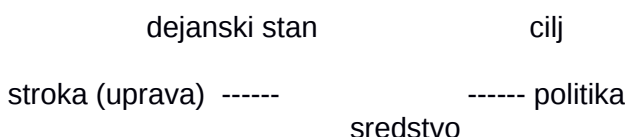

1) UPRAVLJANJE KOT ODLOČANJE O POTREBAH

Sleherno človekovo delovanje je usmerjeno v zadovoljevanje potreb. Odločati je potrebno ali potreba obstaja ali ne, kako ugotovljeno potrebo zadovoljiti. Upravljanje je odločanje o potrebah in načinih za njihovo zadovoljitev. Odločanje o lastnih potrebah je samoupravljanje. Upravljanje se nanaša na sleherno dejavnost, ki naj pripelje do zadovoljitve potrebe. Odločanje o potrebah in načinu zadovoljitve še ne predstavlja zadovoljitve teh potreb, zato je potrebna dejavnost – odločitev. Ta dejavnost je lahko fizična ali duhovna, lastna ali tuja. Proces zadovoljevanja potreb zajema upravljanje in dejavnost, ki sproži upravljanje. Če s svojo dejavnostjo neposredno vplivamo na fizični (materialni svet), najprej večinoma vplivamo na ljudi, da ravnajo na nek način in preko tega ravnanja na zadovoljevanje potreb. To je potrebno zaradi delitve dela.

2) UPRAVLJANJE KOT DRUŽBENI/SOCIOLOŠKI POJAV (sociološki vidiki upravljanja)

Povezano je s sociologijo. Pri upravljanju kot družbenemu pojavi gre vedno za odnose med ljudmi do stvari. Materialnih procesov se neposredno ne tiče, čeprav je končni cilj v fizičnem svetu – to je proizvodnja dobrin za zadovoljitev potreb. Upravljanje se materialnih procesov dotika šele preko ljudi. Upravljanje ni samo odločanje o potrebah in načinu zadovoljitve teh potreb, ampak je tudi poseben družbeni pojav in v tem smislu je upravljanje odločanje o tem kaj morajo napraviti oz. kako morajo ravnati ljudje, da se doseže nek smoter, to je neposredna ali posredna zadovoljitev neke potrebe. Gre za neko podrejenost, nadrejenost. Sestavni del upravljanja kot družbenega pojava je tudi prisila. Upravljanja brez prisile ni - je neko protislovje kajti s prisilo se ne da doseči optimalnih rezultatov. Toda ob potrebi se fizični prisili država nikoli ne odreče – je zadnje sredstvo za uresničevanje. Prisila je lahko različna: fizična (vojska, policija), moralna, psihična, ekonomska, manipulacije s političnega vidika. Upravljanje kot družbeni pojav je proces odločanja, gre za odločanje o ciljih in sredstvih za doseg teh ciljev. Vsakdo, ki odloča, ravna po določenih kriterijih (za odločanje): 1) premise dejstev (fakt), 2) premise o ciljih (interesni vidik), 3) premise o sredstvih (to je način, zato gre za metodološke informacije) (premise dejstev in premise o sredstvih so strokovni vidik o odločanju)

stroka: nosilec je javni uslužbenec, politika: nosilci so funkcionarji - ministri, poslanci, župani, sodniki

3) UPRAVLJANJE PO SISTEMSKI TEORIJI

Upravljanje po sistemski teoriji je podlaga za kibernetiko. Reševanje problemov na področju javne uprave je vprašanje kakšen pristop bo dal najboljši rezultat. Sistemski pristop – vseobsegajoč lahko prispeva k boljšemu sprejemanju odločitev. Sistemski pristop je nastala, da bi našli skupni jezik med različnimi znanostmi. Izhodišče sistemske teorije je koncept sistema, vse stvari, živa bitja so sistemi, ker so sestavljeni iz delov. Sistem je spina elementov, ki tvorijo neko celoto. Pri tem je zelo pomembno spoznati razmerja med elementi, ki sestavljajo pojav – so pomembnejša od lastnosti elementov. Bistvo sistema spoznamo, če ugotovimo dele, razmerja, ... Sistem je logična konstrukcija, ki sestoji iz več delov in pravil medsebojne povezanosti. Odnose med deli imenujemo sistemska interakcija. Poznamo biološke (vsako živo bitje), tehnične (stroji, naprave) in družbene sisteme. Družbeni sistemi so sistemi sodelovanja ljudi, sestavljeni so iz konkretnega delovanja med ljudmi, ki se razmejuje od okolja s smiselnimi odnosi med tem delovanjem. Za družbene sisteme je

pomembna predvsem odvisnost od okolja. Med družbene sisteme štejemo državo, lokalno skupnost, šolo, univerzo.

Vsak sistem je sestavljen iz podsistemov. Izhodišče in končna sestavina je človek, ki ustvarja razne sisteme, jih spreminja. Družbeni sistemi so naključni. Sistemi glede na odnos do okolja: zaprti in odprti. Zaprti so neodvisni od okolja, so odvisni le od lastnih delov in njihove povezanosti. Sem štejemo razne mehanske sisteme (stroj, avto), sicer pa popolnoma zaprtih sistemov verjetno ni. Za odprte sisteme je značilna njihova menjava z okoljem. So podvrženi vplivom iz okolja. Ni jih možno popolnoma predvideti, obvladati. Teorijo o odprtih sistemih uporabljamo v družboslovnih vedah. Človek želi usmerjati sistemske interakcije za zadovoljitev ciljev, potreb. Upravljanje po sistemski teoriji je zavestno človekovo usmerjanje sistemskih interakcij/odnosov znotraj družbenih sistemov in med njimi, da bi dosegel določene cilje. Usmerja se tako, da se odloča, usklajuje, vodi. In za usmerjanje sistemskih odnosov je potrebna družbena moč – tisti, ki ima moč lažje usmerja.

Moč in družbena (politična) moč

Moč je sposobnost dejansko doseči to kar je odločeno. To pa zahteva pogosto podređitev volje drugih (prisila). V državi/strukturi oblasti se družbena moč zagotavlja preko organov, ki nastopajo s pozicijo oblasti in določajo kriterije sistemskih interakcij. Oblast ima pri tem možnost uveljavitve odločitev, tudi v razmerju do tistih, ki se s temi odločitvami ne strinjajo. Da bi se taka dejavnost upravljanja izvedla so potrebne določene dejavnosti za pomožno upravno delovanje.

V vsaki družbeni organizaciji obstaja težnja po oligarhiji.

4) UPRAVLJANJE PO KIBERNETSKI TEORIJI

kibernetika – krmar, ki vodi ladjo proti izbranemu cilju; krmiljenje

Kibernetika temelji na sistemski teoriji, njeno bistvo pa je vodenje sistemov proti določenim ciljem. Je veda o optimalnem upravljanju kompleksnih/sestavljenih sistemov, ki temelji na načelih samoregulacije. Ta pristop ocenjujemo kot interdisciplinarni pristop. Je veda o samouravnajajočih se sistemih in njen namen je usmerjanje sistemov v smereh subjektivno izbranih ciljev. Gre za idejo upravljanja ___ kot akcija, ki naj bi sama sebe upravljala oz. popravljala in vodi sistem k zastavljenim ciljem. Za kibernetki model je značilno, da ima dva dela: usmerjevalni (kibernetika) in vodeni (tisti, ki veslajo). V družbenih sistemih se kibernetko informacijska teorija uporablja kot model upravljanja organizacij kot družbenih sistemov. Pri tem gre za pogled na potek in vsebino upravljalkega procesa kot krožno informacijskega procesa. Kibernetko sistemska teorija temelji na treh temeljnih pojmi:

1. sistem,

2. informacijski input – na družbene sisteme gledamo kot na sisteme za uporabo in predelavo informacij. Informacije se predelajo v odločitve, ki se sprejemajo na različnih ravneh v organizaciji. Informacije tečejo po poteh, ki jih imenujemo informacijski kanali, ki naj bi omogočili, da bi bila prava informacija na pravem mestu ob pravem času. Imamo informacije o ciljih – aksiološke informacije, informacije o načinih za doseg ciljev – metodološke informacije, informacije o dejanskem stanju – faktološke informacije.

3. feedback – povratna informacija. Tok informacij znotraj sistema teče v obratni smeri od izvrševanja akcije – od mesta izvrševanja, vodenega dela nazaj k mestu od koder prihajajo navodila. Z njim se zagotovi tok informacij v obratni smeri. Sistemu to omogoča, da je seznanjen z uspehom poteka akcij in mu omogoča reguliranje (akcij, ciljev). Feedback so podatki o rezultatih.

Za boljše razumevanje upravnih akcij v smislu učinkov je mogoče na javno upravo gledati kot na kibernetki model.

Ravni (potek) kibernetkih akcij:

1. Institucionalna (politična) raven

Pomeni določanje ciljev, ki naj bi jih sistem kot celota dosegel. To se opravlja na vrhovnem mestu odločanja – gre za najvišji nivo in odločitve temeljnega pomena. Cilje se izbira na podlagi vrednot.

2. Instrumentalna raven

Instrument razumemo kot sredstvo za doseganje ciljev. Na tej ravni se cilji operacionalizirajo – preoblikujejo v izvedbeno akcijo. To je mesto vodenja in usmerjanja akcije, ki jo v državi izvaja izvršilno upravna raven – strokovna raven. Uprava se tukaj pojavlja kot posrednik med političnim delom sistema in subjekti (organizacije, državljani), ki na tretji ravni izvršujejo določene aktivnosti za doseganje ciljev. Konduktor vodi in nadzoruje izvrševanje dejavnosti.

3. Tehnična raven

Gre za neposredno uresničevanje ciljev. To pravzaprav ni več raven upravljanja, vendar v širšem smislu tudi ta raven spada v upravljanje zaradi povratne informacije (feedback) in se tu obrne v drugo smer. Upravljanje neki organizaciji je sklenjen krožni informacijski sistem.

5) UPRAVLJANJE KOT IZVRŠEVANJE SPLOŠNEJŠIH ODLOČITEV

Vsako upravljanje je hkrati tudi odločanje za izvršitev odločitev drugih. Vsakdo, ki upravlja izvršuje splošnejše odločitve tistega, ki ga je pooblastil za odločanje. Ta proces se zaključi pri tistem, ki ima pri upravljanju izvirne pravice – tisti, ki lahko pooblašča. Upravljanja ne moremo razumeti kot nasprotje izvrševanja. Upravljanje, odločanje in izvrševanje so povezani pojmi. Upravljanje je izvrševanje odločitev nadrejenega. Splošnejše odločitve izvršujemo tako, da odločamo o vedno bolj konkretnem. Ta proces se zaključi pri posamezniku, ki mora opraviti določeno storitev. Čim manj posrednih in vmesnih stopenj.

6) Ker je uprava upravljanje tujih zadev, se mora v svojih pravicah vedno naslanjati na tistega, ki je nanjo prenesel pristojnosti za odločanje – na višji organ uprave oz. neposredno na tistega, ki ima moč - država. Samoupraven je tisti, ki ima pravico in možnost odločati o svojih zadevah na podlagi lastne moči – država (vsili svoje odločitve komurkoli v državi). Vse druge skupnosti (vključno z občinami) črpajo svoje pravice do samouprave iz države – v smislu neke avtonomije. Država lahko prepusti pravico do odločanja drugim, vendar to ne pomeni, da ima tisti izvirno pravico.

VRSTE UPRAV

1) Strokovno tehnična – upravljanje kot odločanje

Tisti, ki odloča pri tem potrebuje strokovno pomoč glede ugotavljanja potreb in izbora med različnimi potrebami. Ti pomočniki (strokovnjaki) opravljajo v odnosu do upravljanja pomožno dejavnost. Vse te različne strokovne dejavnosti so na upravljanje neposredno vezane in to včasih tako tesno, da jih kar enačimo s samimi upravljanjem (=odločanjem). Iz tega izhaja pomožna dejavnost (strokovno tehnična uprava).

2) Formalna

Tisti, ki odloča potrebuje pomoč pri odločanju, število primerov je veliko. Upravni organ odloča o velikem številu zadev, o vsem ne more sam odločiti. Tisti, ki odloča zato prenaša nekatere pravice za odločanje na njemu odgovorne osebe. Tisti, ki odloča se s tem ne more znebiti svoje lastne odgovornosti v procesu odločanja. Gre za razmerje pooblaščenec – pooblastitelj. Pooblaščenec sprejema odločitve vedno v imenu in pod odgovornostjo pooblastitelja. To imenujemo formalna uprava. Je celokupnost fizičnih ali pravnih oseb pooblaščenih za odločanje na posamezne področju in med katerimi je vzpostavljen sistem nadrejenosti – podrejenosti. = FORMALNA UPRAVA

Če pa mislimo na sam proces sprejemanja odločitev je to uprava v materialnem pomenu.

3) Interna (notranja) uprava

Slehera večja organizacija potrebuje tudi vrsto odločitev, ki se nanašajo na urejanje lastnih pogojev dela in delovna razmerja. Ne zaradi ciljev organizacije, ampak zato, da organizacija lahko sploh deluje. Interna uprava se nanaša na urejanje razmerij med člani organizacije samimi in skrbi za ustrezne pogoje dela. Za izvrševanje te uprave so navadno pooblaščen delavci strokovno tehnične uprave. Nanaša se tudi na materialne pogoje dela, ki so potrebni za delo organizacije.

Kot zunanjo upravo bi lahko poimenovali tisto upravo, ki sprejema odločitve navzven – to je državna uprava.

4) Neposredna/poredna uprava

Posredna uprava naj bi bila tista, ki sprejema samo odločitve, ki naj jih izvršujejo drugi, neposredna pa tista, ki sama opravlja tudi določen izvršilni proces oz. določeno dejavnost.

Izpitno vprašanje: **Odnos med politiko in stroko!**